

Detaljstyrning och ~~censur~~

hitta ett mer
positivt ord?

Offentliganställda
kommunikatörers
oro för samtiden
och framtiden

DiK

Förord

I dagens samhälle finns mycket höga förväntningar på att det ska finnas information tillgänglig dygnet runt, i olika format, på olika språk och anpassat efter våra fysiska och kognitiva förmågor. Det är inte bara praktiskt. Det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Men, all denna information uppstår ju inte ur intet och hittar inte fram till alla och en var på eget bevåg. Den skapas, förpackas och tillgängliggörs av kompetenta kommunikatörer i samhällets tjänst.

Dessa kommunikatörer jobbar inte sällan i stark motvind. I den offentliga debatten har de oförtjänt gjorts till en symbol för ett ohemult slöseri med skattepengar. I själva verket är de en viktig kugge i det demokratiska samhället. Ändå brottas de med allt snävare budgetar, en ständigt ifrågasatt yrkeskompetens och en rad problem förknippade med samhällets ökade polarisering och hårda debattklimat.

Politisk detaljstyrning och hat och hot från allmänheten gör att 35 procent oroas över möjligheten att utföra sitt arbete utifrån sina yrkesetiska principer. Dessutom vittnar flera om att det riskerar att leda till självcensur. Det är inte så konstigt. Var tredje kommunikatör i offentlig sektor uppger att deras arbetsplats utsatts för hot det senaste året.

De offentliganställda kommunikatörerna får ofta agera buffertzon gentemot arbetsgivaren när verksamhetens kommentarsfält och sociala medier svämmar över av alltmer aggressiva inspel från en hårt polariserad allmänhet. Rollen som moderator i verksamhetens kanaler innebär också att den enskilda kommunikatören riskerar att personligen bli utsatt för olika typer av hat och hot.

DIK kräver därför att funktionen av professionell kommunikation i offentlig verksamhet ska förtydligas, rågången mellan tjänstemän och politiker förstärkas, kompetensen kring kommunikation höjas inom den arbetsledande och strategiska ledningen, samt att kommunikatörers utsatthet måste prioriteras i arbetsmiljöarbetet.

De offentliganställda kommunikatörernas unika kompetens måste respekteras och deras arbetsmiljö värnas. Det öppna och demokratiska samhället behöver dem.

Anna Troberg, förbundsordförande i DIK

"De offentliganställda kommunikatörernas unika kompetens måste respekteras och deras arbetsmiljö värnas."

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning	5-6
Fyra krav för att värna kommunikatörernas yrkesroll	6
Om rapporten	7-8
Metod	7
Svarsfrekvens	8
Om respondenterna	8
Kommunikatör i offentlig sektor	9-11
Vem är kommunikatör?	9
Ett yrke i tiden	10
Med uppdrag att värna öppenhet och demokrati	11
Inskränkningar och begränsningar	12-16
Nedskärningar i budget och uppdrag	12
Ifrågasättande av kommunikatörernas kompetens	14
Värderingar och politisk påverkan	15
Yrkesetik	17-18
I demokratins tjänst	17
Politikers roll och styrning	18
Hat och hot	19-21
Budbärare vid yttre gräns	19
Hat och hot riskerar leda till självzensur	20
Sociala medier	21
DIK tycker	22-23
Bilaga: DIK:s yrkesetiska riktlinjer för kommunikatörer	24-25

Om DIK

DIK är facket för alla som arbetar eller studerar inom kultur, kommunikation eller kreativ sektor.

DIK har cirka 20 000 medlemmar runt om i landet och ingår i Saco, Sveriges akademikers centralorganisation. DIK är partipolitiskt obundet.

Projektledare och författare: Veronica Palm, DIK

Formgivning: Petter Odevall, DIK

Omslagsbild: DIK

DIK 2023:3

Sammanfattning

Rapporten visar att de offentliganställda kommunikatörerna brottas med nedskärningar, samtidigt som deras kompetens och yrkesroll ifrågasätts. I ett allt hårdare samhällsklimat får kommunikatörer agera stötdämpare och ta emot hat och hot. Det påverkar arbetsmiljön och riskerar att leda till självcensur.

- Rapporten bygger på svar från cirka 700 offentliganställda kommunikatörer. De arbetar på exempelvis myndigheter, kommuner, universitet och andra platser där det offentliga behöver nå ut med samhällsviktig information och kommunicera med allmänheten.
- De offentliganställda kommunikatörerna vittnar om att de får agera buffert i forum där hat och hot sprids. De tvingas vara filter på sociala medier där tonen är hård och misstron mot det offentliga utbredd.
- Var tredje respondent (34 procent) uppger att deras arbetsplats har utsatts för hot de senaste två åren, exempelvis via sociala medier. Det innebär att hat och kränkningar som inte leder fram till regelrätta hot är än mer vanligt förekommande.

- Fler än var tredje (35 procent) oroas över möjligheten att utföra arbetet utifrån sina yrkesetiska principer, och det finns en utbredd oro för censur och självcensur på grund av risken att utsättas för hot och hat.
- Hälften av de svarande oroas över att den verksamhet de arbetar i kommer att få ett mer begränsat uppdrag under de närmsta åren. Många uttrycker att de offentliganställda kommunikatorernas yrkesroll och kompetens ifrågasätts.

Tre krav för att värna kommunikatorernas yrkesroll och arbetsmiljö

1. Det behöver tydliggöras att offentlig kommunikation har en viktig funktion i samhället och kräver professionell kompetens.
2. Gränsen mellan tjänstemän och politiker behöver förstärkas.
3. Arbetsgivare måste ta sitt lagstadgade arbetsmiljöansvar när kommunikatorer tvingas agera stötdämpare mot hat och hot.

Om rapporten

Under 2022 genomförde DIK en enkät kring samhällstrender i relation till yrkesutövningen som närmare 3 500 offentliganställda DIK-medlemmar svarade på¹. I den här rapporten har vi valt att särredovisa svaren från knappt 700 offentliganställda kommunikatörer.

Metod

Rapporten är baserad på ett urval ur en enkät som skickades via e-post till 10 983 DIK-medlemmar som har en offentlig arbetsgivare samt till ytterligare 2 376 medlemmar där aktuell information om arbetsgivare saknades. Enkäten rubricerades ”Enkät för dig som jobbar i kommun, region eller stat” och startade med en fråga där de som inte har en offentlig arbetsgivare filtrerades bort och slussades direkt till att avsluta enkäten.

Enkäten var öppen mellan 19 september och 4 oktober 2022. Frågorna handlade om den enskilde medlemmens upplevelse av och tankar kring sin yrkesroll med fokus på demokrati, öppenhet och stämningar i det offentliga samtalet.

Enkäten var anonym. Alla citat i rapporten kommer från fritextsvar i enkäten. Vi har redovisat citat när de förekommer i hög grad, det vill säga i de fall citat figurerar är det ett stort antal svarande som kommenterar på liknande sätt. I de fall det är enstaka kommentarer som lyfts fram i citat är det markerat i texten.

---

¹ DIK, [Vi vet ju hur det blev i Sölvesborg](#) – DIK-medlemmar om sin oro över framtiden, 2022

Svarsfrekvens

Det totala antalet svarande som fullföljde hela enkäten var 3 428. Ytterligare 1 308 personer svarade på delar av enkäten. Deras svar finns med i resultatet, även om de inte lämnat svar på alla frågor. En jämförelse mellan det totala antalet medlemmar som fick utskicket och antalet som svarat på hela enkäten ger en svarsfrekvens om 26 procent.

I bedömning av svarsfrekvensen bör beaktas att den, som beskrivs ovan, också gick till en grupp där DIK saknade aktuell information om arbetsgivare. Detta för att säkerställa att alla med offentlig arbetsgivare skulle beredas möjlighet att svara.

Av de som svarade på enkäten var 17 procent, 698 personer, kommunikatörer/informatörer. Det är deras svar som ligger till grund för den här rapporten. Dessa 698 personer utgör cirka 26 procent av DIK:s offentligt anställda kommunikatörer.

Om respondenterna

Mer än hälften, 58 procent, av respondenterna uppger att staten är deras primära arbetsgivare. 28 procent uppger kommunen och 13 procent regionen. Deras arbetsplatser finns på alla ställen där det offentliga behöver kommunicera med medborgare. På myndigheter, inom kommunala förvaltningar, på högskolor och universitet, i sjukvårdsupplysning, vid centrala institutioner och så vidare.

Av de svarande är 80 procent kvinnor, vilket väl motsvarar könsfördelningen bland DIK:s medlemmar. I kommunikationsbranschen i stort är cirka 68 procent kvinnor², men andelen är högre bland de som arbetar i offentlig sektor.

---

² SCB, Yrkesregistret med yrkesstatistik 2021

Kommunikatör i offentlig sektor

Vår demokrati bygger på öppenhet och saklighet. Det är precis vad offentliganställda kommunikatörer ägnar sin arbetsdag åt.

Vem är kommunikatör?

Kommunikatör är, precis som de flesta yrken, ingen skyddad yrkestitel. Den som jobbar som kommunikatör kan därför ha en brokig bakgrund. Det är dock vanligt med en akademisk examen inom kommunikation eller YH-utbildning. Till det har många påbyggnadsutbildning för att specialisera sig och bredda sin kompetens.

Arbetsförmedlingen definierar kommunikatörsyrket som ”Kommunikatörer arbetar med strategiska och operativa kommunikations- och informationsinsatser i företag, myndigheter och organisationer. Arbetet handlar bland annat om att forma och förmedla budskap, utveckla varumärken, bygga relationer och bidra till att verksamheten når uppsatta mål. Kommunikatörer arbetar också med att utveckla andras kommunikativa förmåga och att ge råd i kommunikationsfrågor.”³

DIK, som är det fackförbund som organiserar kommunikatörer, möter ofta frustrerade medlemmar som anser att arbetsgivaren inte förstår kommunikatörens kompetens. Samtidigt som arbetsgivaren tror att kommunikation ska kunna lösa eller dölja reella problem i verksamheten. Inte sällan är det också ett ensamt arbete för den som jobbar i offentlig förvaltning.

---

³ Arbetsförmedlingen, [Kommunikatör](#), 23 januari 2023

Ett yrke i tiden

Den moderna svenska kommunikationsbranschen brukar sägas ha sin början på 1950-talet, när den svenska industrin blomstrade och övriga Europa var sargat av krig. Allt fler företag upptäckte att det inte längre räckte att producera varor och tjänster. Det behövdes också yrkeskompetens för att förmedla syftet med det man producerade.

Under 1990-talet fick information en högre status och informationschefen tog i många företag plats i ledningsgruppen. Den digitala revolutionen ledde sedan till att antalet kommunikationskanaler ökade explosionsartat. Människor har numera också helt andra krav på personifierad information och ständig tillgänglighet.

En kommunikätörs uppdrag är att planera, skapa och sprida information, men också att hantera omvärldsinformation, föra tvåvägskommunikation och inte minst bidra till strategiska beslut för organisationens bästa. På många håll är kommunikätörerna de som håller ihop kommunikationen, men hela organisationen och främst ledningen är en del i att kommunicera budskap.

”DIK möter ofta frustrerade medlemmar som anser att arbetsgivaren inte förstår kommunikätörens kompetens. Samtidigt som arbetsgivaren tror att kommunikation ska kunna lösa eller dölja reella problem i verksamheten.”

Med uppdrag att värna öppenhet och demokrati

Den svenska demokratin brukar formellt räknas från 1921, vid införandet av allmän och lika rösträtt, men grunden till de demokratiska principerna går långt tillbaka. Offentlighetsprincipen har rötter som går att spåra till 1700-talet och de första lagarna kring press- och yttrandefrihet. Oväldiga myndigheter har också en lång historia och även om organisationsfriheten är yngre så har den ett hundratal år på nacken idag. Demokratin är djupt rotad och de offentliganställda kommunikatörerna står i främsta ledet för att upprätthålla det öppna samhället.

Idag förväntar sig människor att dygnet runt ha tillgång till information om allt från kommunstyrelsens möten, vaccinationsplatser och öppettider i det lokala badhuset. Dessutom att informationen ska finnas tillgänglig i olika format, på olika språk och anpassat efter våra olika fysiska och kognitiva förmågor. Det är rimligt i ett demokratiskt samhälle. Men, all denna information uppstår inte ur intet och hittar inte fram till alla och envar på eget bevåg. Den skapas, förpackas och tillgängliggörs av kompetenta kommunikatörer i samhällets tjänst. Det krävs med andra ord kvalificerad yrkeskompetens för att viktig samhällsinformation ska nå rätt person, på rätt tid och i rätt kanal, och dessutom vara förpackad och formulerad på ett begripligt sätt.

Samtidigt som samhället absorberar alltmer information spirar en trend av att ifrågasätta fakta och vetenskap. Donald Trump brukar sägas vara den makthavare som gjorde lögner och halvsanningar till rumsrena i den offentliga debatten på den absoluta toppnivån. Under senare år har trenden också nått Sverige. Först som ett isolerat problem i den extrema högern, men efter pandemin och den ovetenskapliga kritiken mot vaccinering poppar det som ironiskt nog kallas *Alternativa fakta* upp även i bredare kretsar.

När *Fejknyheter* får en klangbotten i den allmänna debatten måste de ofta hanteras och bemötas av professionella kommunikatörer, även om det kan vara stolliga påståenden och ibland rena konspirationsteorier.

Redan 2012 anade DIK en utveckling med hårt tryck på offentliganställda kommunikatörer och tog därför fram yrkesetiska riktlinjer. De betonar kommunikatörens roll i att främja demokrati, yttrandefrihet och öppen samhällsdebatt och dessutom vikten av att leverera budskap som är korrekta, sakliga och relevanta. De offentliganställda kommunikatörernas roll är både svårare och på många sätt mer avgörande idag, än för bara något decennium sedan.

"All denna information uppstår inte ur intet och hittar inte fram till alla och envar på eget bevåg. Den skapas, förpackas och tillgängliggörs av kompetenta kommunikatörer i samhällets tjänst."

Inskränkningar och begränsningar

De offentliganställda kommunikatörerna brottas med snävare budgetar och risk för nedskärningar, men också med att de ifrågasätts och att deras arbete blir mer och mer politiserat i takt med ökad polarisering i samhället.

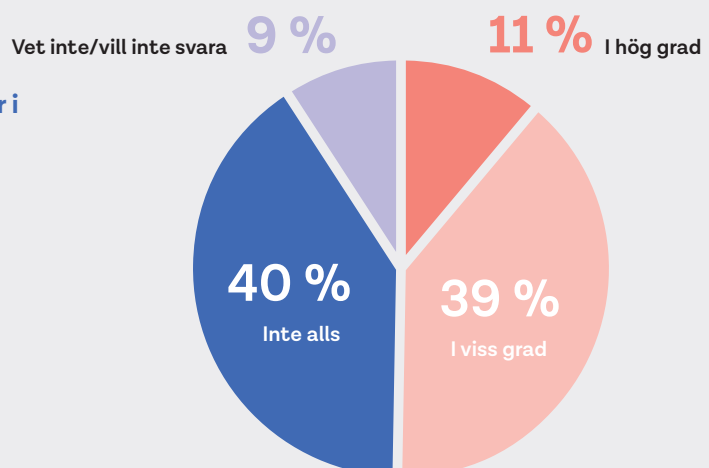
Nedskärningar i budget och uppdrag

”Reella hot om anslagsminskningar” är en genomgående oro i medlemmarnas svar i undersökningen. Det bottnar både i generellt snålare tider i offentlig verksamhet, men inte bara. En svarande beskriver hur ”Vi får mer pengar till verksamheten, men anslagen till administration (dvs kommunikation) minskar.” En återkommande signal i enkätsvaren är att kommunikation inte anses vara just verksamhet i den offentliga byråkratin.

Samtidigt som vi ser nedskärningar signalerar medlemmarna också att det sker förändringar av arbetet. ”Nedskärning och ökad styrning.” beskriver en respondent i undersökningen. En annan skriver ”Att resurserna blir mindre samt att uppdraget blir smalare.” Hälften av alla offentliganställda kommunikatörer i undersökningen uppger att de är oroliga för att de kommer få ett mer begränsat uppdrag de närmaste åren (Figur 1).

Figur 1. Är du orolig för att den verksamhet du arbetar i kommer att få ett mer begränsat uppdrag under de närmaste åren?

Medlemmarna är väl förtrogna med att det ytterst är folkvalda politiker som är deras arbetsgivare. Även om det offentliga är en robust arbetsgivare innebär det att allmänna val och politiska opinionsyttringar påverkar arbetet. En svarande uttrycker att ”De som kommit till makten nu vill skära ner på all administrativ personal.” En annan beskriver att hen uppfattar att det är ”Stor okunskap om vad kommunikatörer gör hos de nya partierna. Risk att de skär ner eftersom de inte vet vad vi gör.”

Frågan om att minska antalet kommunikatörer exempelvis i kommuner har debatterats vid ett flertal tillfällen under de senaste åren. DIK och många andra har lyft fram det problematiska i att skära hårt i den administration som ska stötta de offentliga kärnverksamheterna, och hur det minskar möjligheten för det offentliga att kommunicera med samhället runt omkring⁴.

I undersökningen går inte att peka ut något politiskt läger som sämre eller bättre vad gäller att skydda kommunikatörer från nedskärningar. En respondent beskriver att ”Det har varit utspel både från vänster och höger om att minska antalet kommunikatörer under valrörelsen.” Några är tydligare med att båda de partier som aspirerar på att leda koalitioner i sina kommuner har använt kommunikatörer som slagträ i den politiska debatten. ”Socialdemokraterna i Göteborg har tex. gjort det tydligt att jag som kommunikatör inte är välkommen som anställd i staden.” skriver en svarande i undersökningen. En annan att ”Moderaterna i min kommun vill minska antalet kommunikatörer.”

”Stor okunskap om vad kommunikatörer gör hos de nya partierna. Risk att de skär ner eftersom de inte vet vad vi gör.”

---

⁴ Anna Troberg i Magasin K, [Oinformerat att skylla på kommunikatörerna](#), 9 februari 2023

Ifrågasättande av kommunikatörernas kompetens

Som går att ana av citaten ovan drabbas kommunikatörer inte bara av nedskärningar, så som all offentligt finansierad verksamhet riskerar i tider av ekonomisk nedgång. Parallellt med budgetåtstramningar utsätts kommunikatörer också för ifrågasättande från de som ytterst är ansvariga för verksamheten. ”Det finns partier vars företrädare mer än andra kan vilja plocka politiska poäng på att skära ner på stödverksamhet som oss kommunikatörer, utan att förstå att det drabbar den kärnverksamhet de säger sig vilja värna.” svarar en medlem i undersökningen. En annan beskriver ”Att ’pappersvändare’ ska sägas upp för att det tros ge resurser till vården.” Ytterligare en uttrycker det som att ”Inställningen till kommunikatörer tycker jag verkar rätt illa. Som att vi mest äter upp pengar.”

Sammanfattningsvis kan det beskrivas så som den här medlemmen uttrycker det i undersökningen: ”Kommunikatörer i offentlig sektor hamnar sedan tidigare ofta i skottgluggen. Låg förståelse för att vi behövs och för vad vi bidrar med.” Eller som en annan respondent svarar: ”Vissa politiker och chefer ifrågasätter kommunikatörer.”

Flera av de svarande beskriver hur deras roll som offentliganställda kommunikatörer, tjänstemän i demokratins och det fria ordets tjänst, blir mer ifrågasatta. Samtidigt som kommunikatörer i privat sektor får allt högre status och uppfattas som en oumbärlig del av företagets möjligheter att sälja varor och tjänster. ”Yrkesgruppen har smutskastats och blivit symbol för kommunal överbyråkratisering.” beskriver en svarande.

En annan svarar att ”Kommunikatörer likställs med lobbyister” och pekar därmed på att offentliga kommunikatörer utsätts för samma nidsbild som den privata sektorns kommunikatörer drogs med för några decennier sedan.

Medlemmarnas svar i undersökningen ger uttryck för en frustration över att få sin yrkeskompetens ifrågasatt. En respondent beskriver att ”Man ser inte kommunikation som avgörande för verksamhetens utveckling, utan endast som en stödfunktion som bara genomför beställningar. Vi blir legokommunikatörer.”

”Det finns partier vars företrädare mer än andra kan vilja plocka politiska poäng på att skära ner på stödverksamhet som oss kommunikatörer, utan att förstå att det drabbar den kärnverksamhet de säger sig vilja värna.”

Värderingar och politisk påverkan

De offentliganställda kommunikatörerna är högt utbildade och har ofta valt att arbeta i en sektor de uppfattar som samhällsnyttig, och vill värna de värden som kännetecknar ett öppet och fritt samhälle.

En respondent uttrycker det i undersökningen som att "Vårt uppdrag är att nå ut med samhällsviktig information till alla, oavsett behov och förutsättningar. Det inbegriper exempelvis information på olika språk och i olika kanaler för att nå fram. Många upplever en oro för hur synen på detta kan påverkas framöver." Nästan hälften, 46 procent, av de tillfrågade i undersökningen oroas över inskränkningar i sin yrkesutövning beroende på politiska förändringar i landet (Figur 2).

Det finns i undersökningen en tydlig oro för hur det politiska landskapets förändring kommer påverka arbetet. "Sverigedemokraternas retorik nedvärderar offentlig verksamhet." svarar en av de tillfrågade. En annan uttrycker det som att "Kunskap och bildning är inte prio för Sverigedemokraterna. En anslagsminskning är inte otrolig."

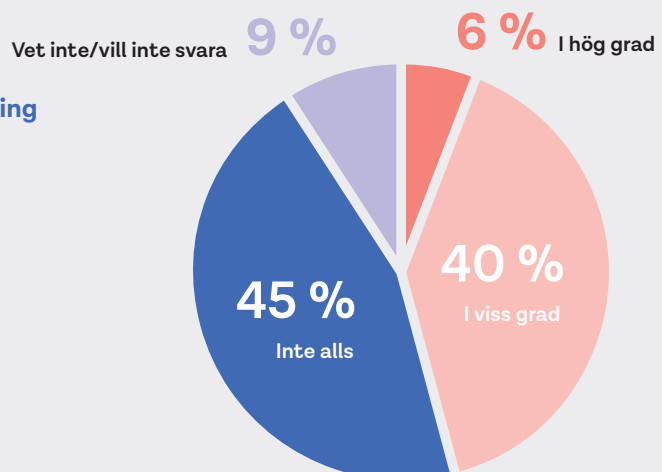
Även vad gäller innehåll i det som ska kommuniceras finns en oro hos de tillfrågade. "I värsta fall tror jag inte vi kommer att få jobba vidare med att kommunicera frågor om rasism, mänskliga rättigheter, jämställdhet osv." uttrycker en av de svarande. En annan ser än vidare på riskerna som hen står inför i sin yrkesutövning: "Jag är orolig för vilket inflytande SD kommer att få, och hur högerextrema strömningar kan komma att normaliseras. Jag är orolig för att hela verksamheten kan komma att stängas."

Citaten ovan ger en bild av att de offentliganställda kommunikatörerna inte är trygga i att objektiviteten, som är helt central för deras yrkesutövning, kommer att värnas av de högst ansvariga. Vid en vidare läsning av undersökningen går att utläsa att många uppfattar att deras arbete att kommunicera fakta, samhällsinformation, vetenskapliga rön och liknande har börjat uppfattas som politiskt. Eller som en medlem uttrycker det: "Extremhögern är sen gammalt kritiska till både media och kommunikation. Hur blir det nu när SD ska vara stödparti?"

"Vårt uppdrag är att nå ut med samhällsviktig information till alla, oavsett behov och förutsättningar."

Figur 2.
Oroas du över inskränkningar i din yrkesutövning beroende på politiska förändringar i landet, din region/kommun?

En svarande vittnar om att ”Alla uppdrag som rör mänskliga rättigheter och jämställdhet ska få minskat fokus.” En annan om ”Mindre fokus på miljö, hållbarhet, jämställdhet och jämlikhet.” Ytterligare en omnämner sina yttersta uppdragsgivare som ”...att de ej vill stödja en del forskning tex genusvetenskap, klimatforskning, humaniora.”

Det medlemmarna upplever sker för offentliga kommunikatörer går att jämföra med hur kulturen inskränks, som DIK redovisade i rapporten Vi vet ju hur det blev i Sölvesborg⁵. ”Jag är orolig för att konceptet armlängds avstånd kommer försvinna, politiken kommer vilja påverka vad som står på scen och vad man får tillgång till på biblioteket.” svarar en kommunikatör i undersökningen.

För att kunna styra innehållet måste politiken ner i verktygslådan och därmed överskrida sina befogenheter. Respondenter i undersökningen beskriver det som ”Politisk styrning på detaljnivå.” och ”Politisk styrning av kommunens kommunikation.”

Medlemmarna är inte bara oroliga för hur deras arbete riskerar att styras hårdare, utan också hur deras möjlighet att stå upp för sin yrkeskompetens begränsas. En svarande beskriver hur hen upplever ”Försök till att politiken vill styra våra uppdrag på detaljnivå och att om man står upp för sin sak får man hårda konsekvenser.”

”Försök till att politiken vill styra våra uppdrag på detaljnivå och att om man står upp för sin sak får man hårda konsekvenser.”

---

⁵ DIK, Vi vet ju hur det blev i Sölvesborg – DIK-medlemmar om sin oro över framtiden, 2022

Yrkesetik

Politisk detaljstyrning och ett allt hårdare klimat hotar yrkesetiken för DIK:s kommunikatörer i offentlig tjänst. I undersökningen finns också en utbredd oro för censur och självcensur.

I demokratins tjänst

Kommunikatörer i offentlig sektor har, som tidigare framgått, en central roll för att upprätthålla rättsstat, öppenhet och respekt för alla människors lika värde och rätt. Grundläggande demokratiska värderingar som fram till nyligen inte var föremål för politisk debatt. I undersökningen vittnar dock flera medlemmar om en oro för att dessa principer ifrågasätts. ”Jag är rädd att verksamheten kommer göra prioriteringar utifrån populistiska kriterier snarare än utifrån neutralt verksamhetskritiska.” beskriver en medlem. En annan svarar att ”Jag känner oro för att man inte har förståelse för vikten av meddelarfrihet och högt i tak i offentlig verksamhet, att förståelsen för de demokratiska principerna är låg.” Ytterligare en beskriver sin oro som att ”Vi löper risk att bli ett organ för kommunal propaganda i fel riktning.”

Det finns en uppenbar oro bland medlemmarna vad gäller akademisk frihet och tilltro till vetenskap. Alltså att objektiva sanningar ifrågasätts och värderas på samma sätt som åsikter eller generellt tyckande. En medlem beskriver att ”Jag känner en oro för att högerextrema eller nationalistiska politiska partier får möjlighet att styra eller begränsa den typ av forskning och utbildning som vi bedriver.” och en annan att ”Jag är kommunikatör på universitetet, så jag oroas av att drabbas sekundärt om politiken börjar försöka styra akademi och forskning.”

”Jag är rädd att verksamheten kommer göra prioriteringar utifrån populistiska kriterier snarare än utifrån neutralt verksamhetskritiska.”

Vetenskapsföraktet smittar av sig i hela den offentliga verksamheten och drabbar tydligt just kommunikatörer. En person i undersökningen beskriver det som att "Arbetet med beteendepåverkan inom miljöområdet kommer kanske inte prioriteras framöver eftersom klimatförnekande politiker tillträder i nämnder." En annan respondent beskriver det som att "Delar av politiken planerar att avprofessionalisera myndigheten."

I undersökningen framgår att det är den extrema högerns inflytande som medlemmarna främst oroas över, men det finns också några vittnesmål om generell oro för polarisering. Och en enskild svarande i undersökningen beskriver att "Jag oroas över att partier som Nyans tagit sig in i vissa delar. Deras politik är mot en antidemokratisk riktning. Alla pratar om SD, men det är inte därifrån åsiktsbegränsningen kommer."

Politikers roll och styrning

Genomgående finns en oro för att de som har den yttersta makten ger sig in i verktygslådan i det som är kommunikatörernas yrkesutövning. Både för att det innebär att resultatet riskerar att bli sämre när klåfingriga politiker vill styra innehållet, men än mer för att det sker en icke-professionell avvägning kring vad som ska kommuniceras, och hur. En svarande i undersökningen beskriver "Att politiker detaljstyr och fattar beslut på felaktiga antaganden och inte lyssnar till professionella argument." En annan går steget längre i sin kommentar när hen svarar "Detaljstyrning. Censur av det vi tänker publicera."

Inte nog med att de utbildade kommunikatörerna inte ges förtroende att utföra sitt arbete utifrån den professionella kunskap de har, det ifrågasätts dessutom om de faktiskt gör sitt jobb korrekt. En respondent vittnar om att "Det finns politiker som anser att kommunikatörer inte arbetar "objektivt". De vill styra upp det." En annan beskriver att "Min yrkesgrupp blir ett slagträ i debatten."

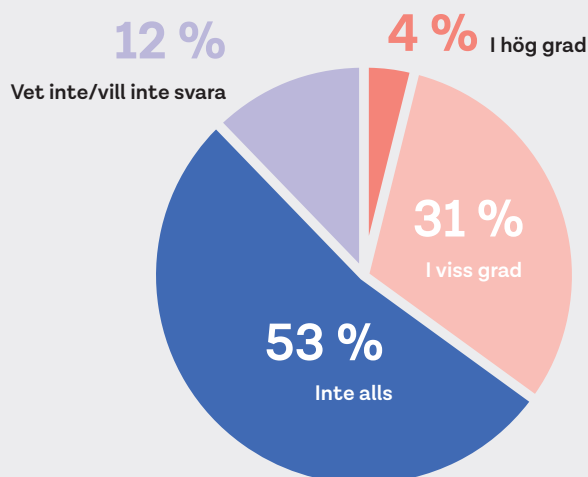
Fler än var tredje (35 procent) av de tillfrågade oroas över möjligheten att utföra arbetet utifrån sina yrkesetiska principer (Figur 3).

"Detaljstyrning.
Censur av det
vi tänker publicera."

35 %

oroas över möjligheten
att arbeta utifrån sina
yrkesetiska principer.

Figur 3.
Känner du oro över att din möjlighet att utföra arbetet utifrån dina yrkesetiska principer begränsas?

Hat och hot

Var tredje kommunikatör i offentlig sektor uppger att deras arbetsplats har utsatts för hot de senaste två åren (Figur 4). Det innebär att hat och kränkningar som inte leder fram till regelrätta hot är än mer vanligt förekommande.

Budbärare vid yttre gräns

I takt med att det offentliga samtalet blir alltmer polariserat blir också den som formulerar och bär budskapet ansatt. En respondent uttrycker det som att "Hatet och misstron mot kommunikatörer i offentlig förvaltning är utbrett i vissa kretsar och jag ser tendenser till att det ökar."

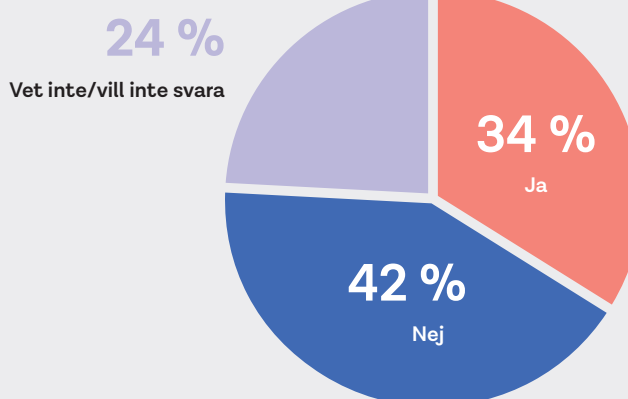
Dessutom känner flera av medlemmarna att deras oro inte tas på allvar. De ställs vid den yttre frontlinjen, men får inte tillräckligt stöd för att de bara är kommunikatörer. En svarande beskriver att "Säkerhetsavdelningen bedömer de flesta hot som "ofarliga", men det påverkar verksamheten." Kanske är det en riktig bedömning, men det är antagligen också en riktig bedömning att hot, även om de bedöms som ofarliga, påverkar verksamheten och de som arbetar i den.

Förutom att det offentliga i sig är ifrågasatt så drabbas vissa kommunikatörer av hårdare tryck än andra. "Forskare inom exempelvis genusvetenskap utsätts för hot och trakasserier." svarar en respondent i underökningen. Arbeta med att förmedla denna vetenskap och dess forskningsresultat till allmänheten kan innebära en extra utsatthet.

Genus och klimat är de vetenskapliga disciplinerna som respondenterna tveklöst lyfter fram som mest utsatta för hat och trakasserier. Även andra verksamheter som exempelvis miljöinspektioner och socialtjänst är utsatta. I undersökningen vittnar medlemmar också om hot från djurrättsaktivister och vaccinationsmotståndare.

"Hatet och misstron mot kommunikatörer i offentlig förvaltning är utbrett i vissa kretsar och jag ser tendenser till att det ökar."

Figur 4. Har din arbetsplats utsatts för hot från allmänheten för något ni genomfört inom ramen för ert uppdrag under de senaste två åren?

Hat och hot leder riskerar leda till självcensur

”Om jag som kommunikatör ska hantera hat- och hotstormar innebär det att jag får mindre tid att sprida den kunskap som vår verksamhet har. Indirekt kan det innebära omedveten självcensur i förväg – för att slippa hamna i stormarna. Det är i förlängningen ett hot mot det demokratiska samhället.”

Citatet är från en medlem i undersökningen som väl sammanfattar den vardag kommunikatörer i offentlig tjänst upplever. En annan beskriver det som att ”Vi ser redan hur medarbetare börjar censurera sig pga det senaste drevet/näthatet, och det påverkar hur vi kommunicerar, tar plats i samtalet och i förlängningen för vårt uppdrag.” Det är uppenbart i svaren att det här inte är något medlemmarna vill eller är stolta över, men ett sätt att hantera en alltmer ohanterlig verklighet.

Risken för självcensur drabbar också den ledning som är satt att företräda myndigheten, förvaltningen, institutionen eller vilken del av den offentliga verksamheten det nu är. En respondent beskriver att ”Vi ser tecken på att vår ledning blir alltmer försiktig med att uppträda i media. Ingen vågar ta i PR-frågor för att de är rädda att bli ifrågasatta eller ta politisk ställning.”

I kommunikationen måste nu också göras bedömningar av hur den kan landa hos hatare, som en säkerhetsåtgärd. En medlem beskriver det som att ”Kollegor med titlar som stör högerpopulistiska klickar i sociala media blir terroriserade. Jag måste ta hänsyn till sådana risker innan jag tex går ut med ett pressmeddelande.”

De medlemmar som upplever risken för självcensur är också tydliga med att det är ett politiskt problem. ”Den nya högern är inte som Alliansen. Frågor kring yttrandefrihet och mediemedvetenhet kommer knappast att prioriteras. Jag är också mycket orolig för utbredd självcensur.” beskriver en av de svarande i undersökningen.

”Vi ser redan hur medarbetare börjar censurera sig pga det senaste drevet/näthatet, och det påverkar hur vi kommunicerar, tar plats i samtalet och i förlängningen för vårt uppdrag.”

Sociala medier

Att tonen på sociala medier stundtals kan vara hård är ingen nyhet. När det kombineras med misstro mot det offentliga, mot fattade beslut eller mot viss specifik verksamhet krävs extra varsamhet och vaksamhet. Undersökningen vittnar om att offentliganställda kommunikatörer tvingas agera stötdämpare.

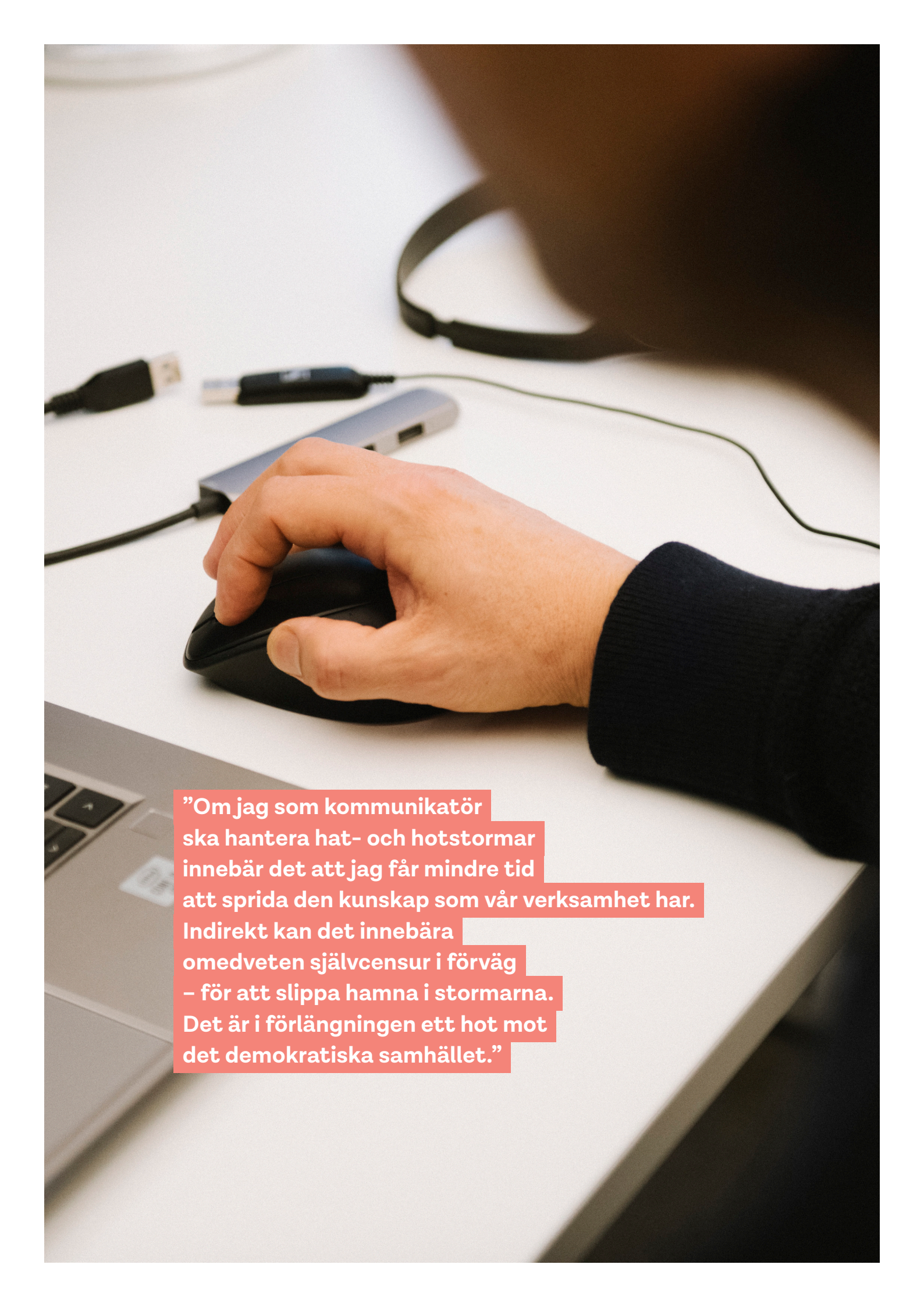
En svarande beskriver sitt arbete med att sköta sociala medier som ”Hatiska kommentarer riktade mot arbetsgivaren, men inte direkt mot mig annat än att man allmänt betraktas som medlöpare. Det är dock jag som läser och hanterar kommentarerna.” En annan att ”Det kan bli väldigt argsint i våra trådar och som moderator kan vi få ta emot arga kommentarer och påhopp.”

Det finns en frustration över att arbeta med att vara filter och städare där det värsta hatet finns. Samtidigt finns en sorg över hur den demokratisering som sociala medier kan innebära istället blir begränsande och i vissa fall kan skrämja till tystnad. En medlem beskriver det som nedan.

”Runt 2012 fanns det en entusiasm runt den transparens och dialog med medborgare som de sociala medierna gav politiker och högre chefer på myndigheter möjlighet till. Nu ser jag dock hur politiker, högre chefer och även kommunikatörer drar sig undan från många sociala medier. Det kostar för mycket på det personliga planet att finnas i kanalerna och försöka hålla en saklig ton. Det är olyckligt för det lämnar kanalerna åt ”trollen” och det riskerar att minska transparensen i samhället.”

Som synes ingår det i vissa av DIK:s medlemmars arbetsuppgifter att ta emot och begränsa de stötar som det hårdare politiska debattklimatet ger. Samtidigt vittnar medlemmar om hur vissa politiker själva bidrar till att spä på stormen. Så här svarar en medlem i undersökningen: ”En del politikers sätt att uttala sig sprids vidare i större grupper, samt troll som driver hat- och hotstormar kopplat till olika frågor.”

”Det kostar för mycket på det personliga planet att finnas i kanalerna och försöka hålla en saklig ton. Det är olyckligt för det lämnar kanalerna åt ”trollen” och det riskerar att minska transparensen i samhället.”

”Om jag som kommunikatör ska hantera hat- och hotstormar innebär det att jag får mindre tid att sprida den kunskap som vår verksamhet har. Indirekt kan det innebära omedveten självcensur i förväg – för att slippa hamna i stormarna. Det är i förlängningen ett hot mot det demokratiska samhället.”

DIK tycker

DIK är en partipolitiskt obunden fackförening som har i uppgift att värna medlemmarnas intressen. Den här rapporten visar att offentliganställda kommunikatörer är under hård press och att deras yrkeskompetens ifrågasätts. DIK ställer tre krav för att medlemmarnas arbetsmiljö ska förbättras och deras kompetens kunna tas tillvara på bästa sätt.

1. **Det behöver tydliggöras att offentlig kommunikation har en viktig funktion i samhället och kräver professionell kompetens.**

Invånare ska kunna känna tilltro till det som kommuniceras av det offentliga. För att värna om öppenhet och transparens behöver medarbetare få stöd från chefer och ledning i att arbeta utifrån sina yrkesetiska principer. Det kräver att den arbetsledande och strategiska ledningen tydliggör kompetensen om och uppdraget för den professionella kommunikationen.

2. **Gränsen mellan tjänstemän och politiker behöver förstärkas.**

Offentliga kommunikatörer är inte politikernas språkrör. Att kommunikationen inte politiseras är en förutsättning för att medborgare ska kunna känna tillit till offentlig verksamhet. Ansvar för att hålla politisk påtryckning borta och behålla verksamhetens legitimitet vilar på chefsnivå.

3. Arbetsgivare måste ta sitt lagstadgade arbetsmiljöansvar när kommunikatörer tvingas agera stötdämpare mot hat och hot.

Kommunikatörer hamnar ofta i frontlinjen för hot, hat och oresonlig kritik genom att de producerar och publicerar kommunikation och modererar kommentarsfält. Även om det inte riktas mot dem som individer är det en påfrestande arbetsmiljö som bland annat kräver förebyggande utbildning och handledning.

Arbetsgivaren ansvarar för arbetsmiljön

Alla arbetsgivare är skyldiga att utforma arbetsmiljön så att hot, våld och trakasserier förebyggs, utreds, åtgärdas och följs upp, oavsett om det sker fysiskt eller digitalt. Det regleras i Arbetsmiljölagen, Diskrimineringslagen och Arbetsmiljöverkets föreskrift om våld och hot. Det innebär att varje arbetsplats ska ha nedskrivna och kända rutiner för att hantera incidenter och en handlingsplan för hur personalen ska möta svåra och hotfulla situationer. Personalen ska få förebyggande utbildning/handledning och ensamarbete ska inte förekomma i publika miljöer. Om brott begås ska det alltid polisanmälas.

Ansvar är otydligare när det gäller utomstående personer (tredje person), jämfört med sådant som sker mellan kollegor eller mellan arbetsgivare och arbetstagare. Därför vill DIK att skyddet ska stärkas i både diskrimineringslagen och arbetsmiljölagstiftningen, vilket också har föreslagits av en statlig utredning⁶.

DIK stöttar dig som medlem

Som medlem kan du alltid kontakta DIK via fraga@dik.se om du blivit utsatt för till exempel hot, hat eller kränkningar och har frågor eller behöver stöd. Du kan också prata med skyddsombudet och DIK- eller Sacoföreningen på din arbetsplats. De deltar aktivt i arbetsmiljöarbetet – både för att förebygga ohälsa och genom att begära de åtgärder som behövs.

⁶ Arbetsmarknadsdepartementet, [Ett utökat skydd mot diskriminering](#), SOU 2021:94

Bilaga: DIK:s yrkesetiska riktlinjer för kommunikatörer

Antagna av DIK:s förbundsstyrelse 2012

Kommunikatören i samhället

1. Kommunikatören främjar demokrati, yttrandefrihet och öppen samhällsdebatt.
2. Kommunikatören arbetar kontinuerligt under hela beslutsprocessen före-under-efter beslut, och utformar kommunikationsinsatserna med hänsyn till olika målgruppers möjligheter och behov.
3. Kommunikatören visar i sitt arbete respekt för andra yrkesgruppers etiska regler.

Kommunikatörens professionella identitet

1. Kommunikatören har hög integritet och är en god representant för den egna organisationen såväl som för yrkeskåren.
2. Kommunikatören uppmärksammar uppdrag som strider mot god sed. Med verksamhetens bästa i sikte avstyr kommunikatören sådana uppdrag.
3. Kommunikatören utnyttjar aldrig information som erhållits från tidigare och nuvarande arbetsgivare eller uppdragsgivare på ett otillbörligt sätt.

Kommunikatören och verksamheten

1. Kommunikatören prioriterar kommunikationsarbete som bidrar till att verksamheten uppnår sina mål.
2. Kommunikatören etablerar, underhåller och vårdar relationer som stärker verksamhetens möjligheter att nå sina mål.
3. Kommunikatören arbetar för att utveckla andras kommunikativa förmåga och omvärldsanalys.

Kommunikatören och innehållet

1. Kommunikatören försäkrar sig alltid om att budskap är korrekta, sakliga och relevanta.
2. Kommunikatören respekterar branschens rekommendationer och regler för god marknadsföring och reklam.

**Facket för kultur,
kommunikation
och kreativ sektor**

DiK